

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ζ'

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ

ΤΕΧΝΗΣ

31 Μαρτίου - 2 Απριλίου 2023

Κτήριο Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ
Πανεπιστημιούπολη - Άνω Γλίσια, Αθήνα

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Το Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής
του Εθνικού και Καποδιστριακού
Πανεπιστημίου Αθηνών
έχει την ιδιαίτερη χαρά και την εξαιρετική τιμή
να Σας προσκαλέσει στο **Ζ'** Επιστημονικό Συμπόσιο
Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Τέχνης
που διοργανώνει με την συνεργασία
του Τμήματος Αρχιτεκτόνων-Μηχανικών
του Πανεπιστημίου Πατρών
και ειδικών επιστημόνων-Καθηγητών
και άλλων Πανεπιστημιακών Τμημάτων,
την Παρασκευή 31 Μαρτίου, το Σάββατο
1 Απριλίου και την Κυριακή 2 Απριλίου 2023,
στο Κτήριο Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ
Πανεπιστημιούπολη - Άνω Ιλίσια, Αθήνα.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ

<https://zoom.us/j/8199745806?pwd=V1FicExVZkJoK3Q3THB2c0MvemVMQT09>

Δεν απαιτείται κωδικός σύνδεσης

ΖΩΝΤΑΝΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ στο YouTube της Θεολογικής Σχολής
https://www.youtube.com/channel/UCQ_cJ0q8u4VsNgHmeSswk-Q

Θα χορηγηθούν Βεβαιώσεις Παρακολούθησης
(απαιτείται παρακολούθηση μέσω της εφαρμογής Zoom)

Τιμητική Επιτροπή

Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος
κ.κ. Ιερώνυμος Β΄

Ομότιμος Καθηγητής κ. Εμμανουήλ Κωνσταντινίδης
Ομότιμος Καθηγητής κ. Ευθύμιος Τσιγαρίδας
Ομότιμη Καθηγήτρια κ. Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη

Οργανωτική Επιτροπή

Δημήτριος Μόσχος
Καθηγητής, Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας
της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ

Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου
Καθηγήτρια του Τμήματος Θεολογίας
της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ

Γεώργιος Κόρδης
τ. Επίκ. Καθηγητής του Τμήματος Θεολογίας
της Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ

Σταύρος Μαμαλούκος
Αναπλ. Καθηγητής του Τμήματος
Αρχιτεκτόνων - Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών

Δημήτρης Παυλόπουλος
Καθηγητής του Τμήματος
Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής ΕΚΠΑ

Ιωάννης Φριλίγκος, Δρ. Θεολογίας

Γραμματειακή υποστήριξη
Μαρία Βάββα
Μιχαήλ Ασφενταγάκης

Τεχνική υποστήριξη
Δημήτριος Αλεξόπουλος
(demetriosal@uoa.gr)

Υπό την αιγίδα
της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 31 ΜΑΡΤΙΟΥ

09.00-09.30 Έναρξη Συμποσίου
Χαιρετισμοί

Α΄ Συνεδρία

Θέμα: Ναοδομία (19ος-20ός αι.)

Προεδρείο: Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη, Πέτρος Κουφόπουλος

- 09.30-09.45 Σωτήρης Βογιατζής, Ο Ιερός Ναός των Αγίων Πάντων στη Χειμάρρα Αλβανίας.
- 09.45-10.00 Αφροδίτη Πασαλή, Το καθολικό της μονής του Προφήτη Ηλία στην Πύρρα Τρικάλων.
- 10.00-10.15 Κωνσταντίνος Πιστόλης, Ο Ιερός Ναός της Παναγίας Ζωοδόχου Πηγής στον Κρανώνα Λάρισας.
- 10.15-10.30 Ελπίδα Σαλταγιάννη, Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου στη Βρυσούλα της ΠΕ Πρέβεζας και οι ναοί της ευρύτερης περιοχής.
- 10.30-10.45 Σταύρος Μαμαλούκος - Βασίλης Μαμαλούκος, Το κωδωνοστάσιο του ναού της Παναγίας στη Μακρυνίτσα Πηλίου.
- 10.45-11.00 Αναστάσιος Μήτσας, Ο νεοβυζαντινός ναός Θείας Μεταμορφώσεως Κοκκινιάς Πειραιώς.
- 11.00-11.20 Συζήτηση
- 11.20-11.40 Διάλειμμα

Β΄ Συνεδρία

Θέμα: Ζωγραφική (19ος αι.)

Προεδρείο: Βαρβάρα Παπαδοπούλου, Γεώργιος Τσιγάρας

- 11.40-11.55 Tudor Dinu, Προσωπογραφίες Ελλήνων ηγεμόνων σε εκκλησίες της Βλαχίας από το πρώτο μισό του 19ου αιώνα.
- 11.55-12.10 Μαρίζα Τσιάπαλη, Ο ζωγράφος Πάνος εξ Ιωαννίνων: παρουσίαση του έργου του.

- 12.10-12.25 **Ιωάννης Χουλιάρης - Βικτώρια Χουλιάρá,** Οι τοιχογραφίες του ναού της Αγίας Βαρβάρας στη Σαλονίκη Θεσπρωτίας.
- 12.25-12.40 **Δήμητρα Νικολιά,** «Ανακαίνισης» εικόνων στις αρχές του 19ου αιώνα: μαρτυρίες αφιερωμάτων σε ναούς της Ζακύνθου.
- 12.40-12.55 **Νικόλαος Μαρκοζάνης,** Η εικονογράφηση των Επτά Οικουμενικών Συνόδων στη λαύρα του Αγίου Σάββα του Ηγιασμένου στην έρημο της Ιουδαίας.
- 12.55-13.10 **Γεώργιος Βήτος - Ευαγγελία Καραγιάννη,** Σύνολο εικόνων του ζωγράφου Μαργαρίτη Μακριντζιώτη στον ναό του Αγίου Νικολάου Βόλου (1855-1856).
- 13.10-13.25 **Παναγιώτα Κατωπόδη,** Άγνωστες εικόνες του Κ. Φανέλλη στον ναό του Αγίου Γεωργίου της Χώρας Τριφυλίας.
- 13.25-13.45 Συζήτηση
- 13.45-14.05 Διάλειμμα

Γ' Συνεδρία

Θέμα: Γλυπτική (19ος-20ός αι.)

Προεδρείο: Δημήτρης Παυλόπουλος, Θεοδώρα Μονιούδη-Γαβαλά

- 14.05-14.20 **Ergün Lafli,** Post-medieval ecclesiastical architectural and interior decorative elements in Turkish museums.
- 14.20-14.35 **Βαρβάρα Παπαδοπούλου - Αθηνά Ζωγάκη,** Γύψινες διακοσμήσεις σε ναούς της ευρύτερης περιοχής των Ιωαννίνων.
- 14.35-14.50 **π. Σπυρίδων Κωνσταντής,** Το ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ιεράς Μονής Θεοτόκου Γκιονάλων. Πρώτη καταγραφή και παρουσίαση λειτουργικών συμβολισμών στα σκαλισμάτά του.
- 14.50-15.05 **Αικατερίνη Κούσουλα,** Τα τέμπλα του καθολικού της μονής Βλατάδων Θεσσαλονίκης.

- 15.05-15.20 Ιωάννης Μπαρμπούτης, Τα ξύλινα τέμπλα των μεταβυζαντινών εκκλησιών της Θεσσαλονίκης.
- 15.20-15.35 Μαριλένα-Χρυσούλα Τσακουμάκη - Ανθούλα Τσαρούχα, Το ξυλόγλυπτο τέμπλο της Ιεράς Μονής Κοιμήσεως Θεοτόκου Βαρνάκοβας.
- 15.35-15.50 π. Γεώργιος Πετρήs, Ξυλόγλυπτα βημόθυρα στην Κυνουρία του 19ου αιώνα.
- 15.50-16.05 Ελένη Παπαβασιλείου - Ανδρέας Θεοδοσίου, Τα τέμπλα σε ναούς του Καστελλορίζου (19ος - αρχές 20ού αι.).
- 16.05-16.25 Συζήτηση

ΣΑΒΒΑΤΟ 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Δ' Συνεδρία

Θέμα: Ναοδομία (19ος-20ός αι.)

Προεδρείο: Σωτήρης Βογιατζής, Αφροδίτη Πασαλή

- 09.00-09.15 Πέτρος Μ. Κουφόπουλος - Στέφανος Π. Κουφόπουλος, Η αρχιτεκτονική του ναού του Αγίου Νικολάου Ναυπλίου.
- 09.15-09.30 Μιχάλης Παπαβαρνάβας, Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική της Ναυπάκτου από τον 19ο στον 20ό αιώνα.
- 09.30-09.45 Ιωάννης Καρυδάς, Η «μεταβατική» εκκλησιαστική τέχνη στην Αιτωλοακαρνανία στις αρχές του 20ού αιώνα. Η περίπτωση της Ιεράς Πόλης του Μεσολογγίου. Ο ναός του Άγιου Σπυρίδωνα.
- 09.45-10.00 Μαίρη Τσιτιμάκη - Βασίλης Κασίμης, Η ανατολική πτέρυγα της Ιεράς Μονής Λειμώνος Λέσβου. Σχεδιασμός και κατασκευή.
- 10.00-10.15 Μαρία-Πόπη Γιαννικάκη - Δημήτριος Γρηγοριάδης, Πρώιμες εφαρμογές του οπλισμένου σκυροδέματος σε ναούς της Μητροπόλεως Κυδωνίας και Αποκορώνου.

- 10.15-10.30 Γιώργος Ντέλλας, Οι σταυροθολιακές εκκλησίες της Σύμης.
- 10.30-10.45 Σταύρος Μαμαλούκος - Φωτεινή Χαλβατζή, Ο ναός του Αγίου Γεωργίου του Σαντραπέ στο Καστελλόριζο.
- 10.45-11.00 Θεοδώρα Μονιούδη-Γαβαλά, Ο μητροπολιτικός ναός της Υπαπαντής στα Φηρά Σαντορίνης: έργο ανανεωτικής αρχιτεκτονικής του Γεωργίου Νομικού.
- 11.00-11.20 Συζήτηση
- 11.20-11.35 Διάλειμμα

Ε' Συνεδρία

Θέμα: Ζωγραφική (19ος-20ός αι.)

Προεδρείο: Χρήστος Καρύδης, Νικόλαος Γραίκος

- 11.35-11.50 Φωτεινή Γραμμενίδου, Μεταβυζαντινές εικόνες στον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Αθανασίου Διδυμοτείχου. Πρόδρομη ανακοίνωση.
- 11.50-12.05 Γιώργος Τσιγάρας, Εικόνες του 19ου αιώνα στον ναό του Αγίου Γεωργίου Κομοτηνής.
- 12.05-12.20 Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Ο ζωγράφος Μόσχος Αδριανουπολίτης (19ος αιώνας). Ανάλυση-διάκριση του ύφους του και διασπορά των έργων του.
- 12.20-12.35 Μαγδαληνή Παρχαρίδου, Φορητές εικόνες από τον ναό των Αγίων Αναργύρων στο Δρέβενο Αξιούπολης.
- 12.35-12.50 Θωμάς Ζήκος, Ένας ζωγράφος από την Εράτυρα (Σέλιτσα) στην Καστοριά στα μέσα του 19ου αιώνα.
- 12.50-13.05 Γιώργος Τσιμπούκης, Επιδράσεις της Ερμηνείας του Διονυσίου εκ Φουρνά σε παραστάσεις της Αποκάλυψης του Ιωάννη: το παράδειγμα του εικονογραφικού κύκλου στο καθολικό της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας (1852).
- 13.05-13.20 Παρασκευή Παπαδημητρίου - Γεώργιος Νταβέλας, Άγνωστο αγιογραφικό έργο του φωτογράφου Στέφανου Στουρνάρα.

- 13.20-13.35 **Ahilino Palushi**, Ο άγνωστος ζωγράφος ιερομόναχος Νείλος της Ιεράς Σκήτης Ιβήρων και το σωζόμενο έργο του στην Αλβανία.
- 13.35-13.55 Συζήτηση
- 13.55-14.15 Διάλειμμα

5' Συνεδρία

Θέμα: Προσφυγικά κειμήλια

Προεδρείο: Ιωάννης Βιταλιώτης, Μαγδαληνή Παρχαρίδου

- 14.15-14.30 **Μιχαήλ Ασφενταγάκης**, Το Κειμηλιαρχείον της Ιεράς Μητροπόλεως Γλυφάδας, Ελληνικού, Βούλας, Βουλιαγμένης και Βάρης: ένας χώρος φύλαξης έργων, ένας χώρος διατήρησης της προσφυγικής μνήμης.
- 14.30-14.45 **Νικόλαος Μπονόβας**, Σπάνια εικόνα του ευαγγελιστή Λουκά με την Παναγία από την Κασταμονή Μικράς Ασίας.
- 14.45-15.00 **Χριστίνα Τζωρτζάκη**, Εικόνα με θέμα την Ανάληψη του προφήτη Ηλία και 16 σκηνές του βίου του με καραμανλίδικες επιγραφές.
- 15.00-15.15 **Μαρία Καγιαδάκη**, Πρόδρομες παρατηρήσεις σε δύο προσφυγικές εικόνες από την Καππαδοκία.
- 15.15-15.30 **Νικόλαος Πεταλωτής**, Ο ναός και η προσκυνηματική εικόνα της Αγίας Αικατερίνης Σμύρνης.
- 15.30-15.45 πρωτοπρ. **Σπυρίδων Λόντος** - Σωτηρία Κοσμά, Ένα άγνωστο έργο του Κωνσταντίνου Δημαρχόπουλου: φορητή εικόνα του αρχαγγέλου Μιχαήλ στο μετόχι του Αγίου Παντελεήμονα Βουλιαγμένης Αττικής.
- 15.45-16.00 **Ευάγγελος Παπαθανασίου**, Ευλόγλυπτο κουβούκλιο επιταφίου από τα Άδανα.
- 16.00-16.20 Συζήτηση
- 16.20-16.40 Διάλειμμα

Ζ' Συνεδρία

Θέμα: Καταγραφές και Συντήρηση

Προεδρείο: Εμμανουήλ Βαρβούνης, Νικόλαος Μπονόβας

- 16.40-16.55 Χρήστος Καρύδης - Ελένη Κουλουμπή - Ελευθέριος Παπαϊωάννου - Ιωάννης Βουρδαχάς, Τάσος Λουκίδης: καταγραφή και συντήρηση των τοιχογραφιών και των φορητών εικόνων του παρεκκλησίου του Αγίου Σπυρίδωνος οικογένειας Μανιά.
- 16.55-17.10 Χρήστος Καρύδης - Ασημίνα Μπέλλου, Σ. Θειάφης: καταγραφή και συντήρηση επιτάφιου ενός άγνωστου καλλιτέχνη.
- 17.10-17.25 Βενιζέλος Γαβριλάκης - Κωνσταντίνος Στουπάθης, Η συντήρηση των χάρτινων φορητών εικόνων: μια ιδιαίτερη κατηγορία συλλογών με πολλαπλές προκλήσεις αποκατάστασης.
- 17.25-17.45 Συζήτηση

Η' Συνεδρία

Ζωγραφική (19ος - 20ός αι.)

Προεδρείο: Alexandra Trifonova, Ιωάννης Χουλιάρης

- 10.30-10.45** Νικόλαος Γραίκος, Έργα εκκλησιαστικής ζωγραφικής Επτανησίων ζωγράφων εκτός Επτανήσων (μέσα 19ου - αρχές 20ού αι.): το παράδειγμα των εικόνων τέμπλου του Ιερού Ναού Αγίου Αθανασίου Αμφιλοχίας του ζωγράφου Χαράλαμπου Παχή.
- 10.45-11.00** Βιργινία Μαυρίκα, Η εισαγωγή «ανοίκειων» θρησκευτικών θεμάτων και εικονογραφικών τύπων στην εκκλησιαστική ζωγραφική του ύστερου 19ου αιώνα μέσω της υιοθέτησης δυτικών προτύπων: το παράδειγμα του ναού του Αγίου Νικολάου στον Αστακό Αιτωλοακαρνανίας.
- 11.00-11.15** Αμαλία Παπαϊωάννου, Η μαθητεία του Κωνσταντίνου Αρτέμη στην Αυτοκρατορική Ακαδημία Καλών Τεχνών της Αγίας Πετρούπολης.
- 11.15-11.30** Ιωάννης Βιταλιώτης, Μία *art sacré à la grecque*: η θρησκευτική τέχνη του Τάσου Λουκίδη ως επανερμηνεία της παλαιοχριστιανικής και μεσοβυζαντινής ζωγραφικής υπό συμβολιστική οπτική γωνία.
- 11.30-11.45** Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου, Το εικονογραφικό έργο του Δημητρίου Καφή (1897-1985). Αφετηρίες, επιδράσεις και δημιουργικότητα.
- 11.45-12.00** Αθηνά Κυριακώδη, Η σχέση του Ανδρέα Βουρλούμη (1910-1999) με τη βυζαντινή τέχνη.
- 12.00-12.15** Γεωργία Γραίκου, Η απεικόνιση γεφυρών στη νεοελληνική εκκλησιαστική και λαϊκή κοσμική ζωγραφική: εικονογραφικές και συμβολικές ερμηνείες.

- 12.15-12.35 Συζήτηση
12.35-12.55 Διάλειμμα

Θ' Συνεδρία

Θέμα: Αρχαιακές και Επιγραφικές Μαρτυρίες

Προεδρείο: Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου, Σταύρος Μαμαλούκος

- 12.55-13.10 Alexandra Trifonova, Η καλλιτεχνική δραστηριότητα στη Φιλιππούπολη κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα.
- 13.10-13.25 μον. Πατάπιος Κausοκαλυβίτης, Ο ναός του Αγίου Ιωάννου του Ρώσου στο Προκόπι της Καππαδοκίας. Άγνωστα στοιχεία για την ανοικοδόμηση και τη διακόσμησή του μέσα από τις αρχαιακές πηγές.
- 13.25-13.40 Σπυρίδων Σκλαβενίτης, Άγνωστες αρχαιακές μαρτυρίες για το ξυλόγλυπτο τέμπλο του ναού του Αγίου Χαραλάμπους στην Πρέβεζα.
- 13.40-13.55 Ιωάννα Καράνη, Συμβολή στη διερεύνηση του τρόπου αποκατάστασης εκκλησιαστικών μνημείων μετά από φυσικές καταστροφές κατά τον 19ο αιώνα.
- 13.55-14.10 π. Διονύσιος Λυκογιάννης, Σχέδια ναών της προσεισμικής Ζακύνθου.
- 14.10-14.25 Κωνσταντίνος Σεραφειμίδης, Ναοί των αγροτικών προσφυγικών οικισμών του Δήμου Κομοτηνής. Στοιχεία ιστορίας και ναοδομίας.
- 14.25-14.40 Εμμανουήλ Βαρβούνης, Οι εκκλησιαστικές τέχνες κατά την τελευταία φάση της Ηγεμονίας Σάμου (1900-1912).
- 14.40-14.55 Γιαννούλα Σανδραβέλη, Συγχωροχάρτι του πατριάρχη Ιεροσολύμων Πολυκάρπου στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο.
- 14.55-15.15 Συζήτηση
15.15-15.30 Διάλειμμα

Ι' Συνεδρία

Θέμα: Μικροτεχνία

Προεδρείο: Βιργινία Μαυρικά, Ευάγγελος Παπαθανασίου

- 15.30-15.45 Ελένη Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, Οθωμανικές επιδράσεις σε κεντημένα εκκλησιαστικά και συναγωγικά υφάσματα του ελληνικού χώρου κατά τον 19ο αιώνα: κοινά στοιχεία και διαφοροποιήσεις.
- 15.45-16.00 Σωτήρης Σουλούκος, Χαίμαλιά από το Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας Θράκης: η ενσώματη φυλακτότητα.
- 16.00-16.15 Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη, Η ανθρώπινη μορφή στα νεοελληνικά τάματα.
- 16.15-16.30 Συζήτηση
- 16.30-16.45 Παρουσίαση του Τόμου των *Πρακτικών του 5' Επιστημονικού Συμποσίου Νεοελληνικής Τέχνης*.
- 16.45-16.55 Συμπεράσματα - Λήξη του Συμποσίου

Χορηγοί

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Θεολογική Σχολή - Τμήμα Θεολογίας

Ίδρυμα Ποιμαντικής
Επιμορφώσεως της Ιεράς
Αρχιεπισκοπής Αθηνών

Ιερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ιερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Ιερά Μητρόπολις Ηλείας και Ωλένης

ΑΙΓΕΑΣ ΑΜΚΕ Πολιτιστικού και Κοινωνικού Έργου